

**OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MASOFAVIY TA'LIM
JARAYONINI TASHKIL ETISHNING TASHKILIIY-BOSHQARUV
MEKANIZMLARI**

Mualliflar: Abdumo'minov Burxonjon Sunnatillo o'g'li ,

Tojiboyeva Dilnavoz Ulug'bek qizi

Bo'riyeva Charos Xurshidovna

Termiz davlat pedagogika instituti

E-mail: b.abdumominov@tdpi.uz

Annotatsiya Mazkur maqolada oliy ta'lim tizimida masofaviy o'qitish shaklini joriy etishning tashkiliy tuzilmasi va boshqaruv tamoyillari tadqiq qilingan. Maqolada o'quv jarayonini boshqarish tizimlari (LMS – Learning Management Systems) ning funksional imkoniyatlari, Hemis va Moodle platformalari misolida tahlil qilingan. Shuningdek, masofaviy ta'limda tyutorlik faoliyati, akademik halollikni ta'minlash va ta'lim sifatini monitoring qilish mexanizmlari ilmiy asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: Masofaviy ta'lim, ta'lim menejmenti, LMS, Moodle, Hemis, kredit-modul tizimi, tyutor, raqamli monitoring, asinxron va sinxron boshqaruv.

Abstract This article examines the organizational structure and management principles of implementing distance learning in the higher education system. The functional capabilities of Learning Management Systems (LMS) are analyzed using the examples of Hemis and Moodle platforms. Furthermore, the article scientifically substantiates the mechanisms of tutoring activities, ensuring academic integrity, and monitoring the quality of education in distance learning.

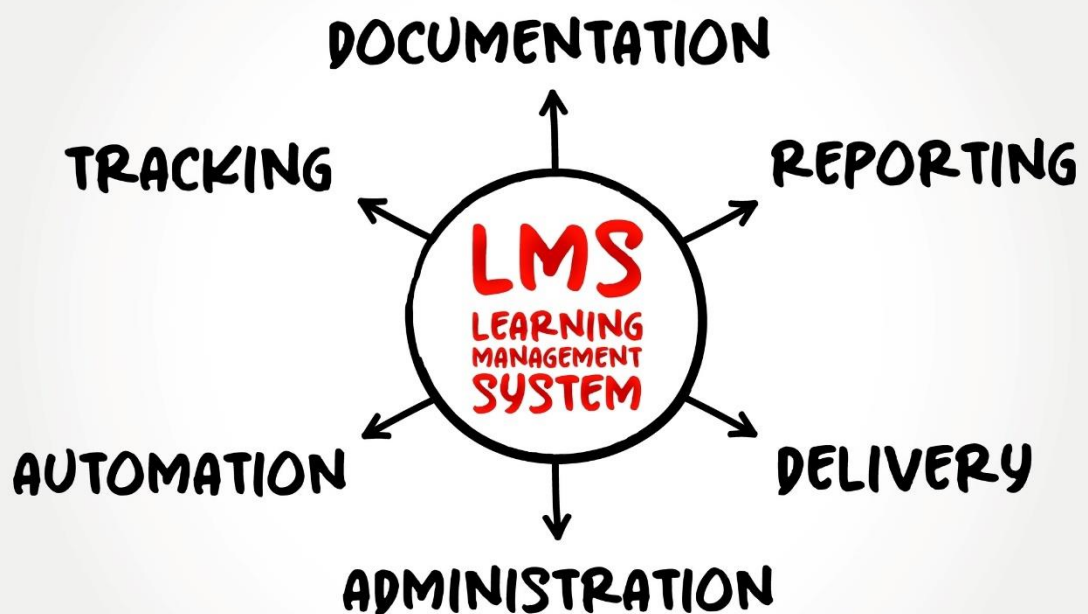
Keywords: Distance education, education management, LMS, Moodle, Hemis, credit-module system, tutor, digital monitoring, asynchronous and synchronous management.

Masofaviy ta'lim – bu shunchaki internet orqali dars o'tish emas, balki murakkab tashkiliy-texnik va pedagogik tizimdir. O'zbekiston Respublikasida

"Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida ta'limni raqamlashtirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar o'quv jarayonini boshqarishning yangi modellarini talab etmoqda. Muammo shundaki, aksariyat hollarda masofaviy ta'lim deganda faqatgina video darslar yuklash tushuniladi. Vaholanki, uning samaradorligi **to'g'ri yo'lga qo'yilgan boshqaruv (menejment)** tizimiga bog'liq.

Masofaviy ta'limni tashkil etishning yuragi – bu **LMS (Learning Management System)** hisoblanadi. O'zbekistonda bugungi kunda asosan **Hemis** (Oliy ta'lim jarayonlarini boshqarish axborot tizimi) va **Moodle** platformalaridan foydalanilmoqda. Boshqaruv jarayoni quyidagi uchta komponent integratsiyasiga asoslanadi:

1. **Kontent boshqaruvi:** O'quv-uslubiy majmualar, video ma'ruzalar va topshiriqlarni tizimlashtirilgan holda joylashtirish.
2. **Foydalanuvchilar boshqaruvi:** Talabalar, o'qituvchilar va administratorlarning tizimdagi huquq va majburiyatlarini belgilash.
3. **Jarayon boshqaruvi:** Dars jadvallari, davomat va baholash reytingini avtomatlashtirish.

Shutterstock

Masofaviy ta'limni boshqarishda ikki xil yondashuv mavjud va samarali menejment ularning balansini ta'minlashga qaratilgan bo'lishi kerak:

- **Sinxron boshqaruv:** Real vaqt rejimida o'tadigan vebinarlar (Zoom, Google Meet). Bunda menejer (dekanat) darslarning o'z vaqtida boshlanishi va texnik uzilishlar bo'lmasligini nazorat qiladi.
- **Asinxron boshqaruv:** Talaba o'ziga qulay vaqtda platformaga kirib, mustaqil ta'lim oladi. Boshqaruvning bu qismi eng murakkab bo'lib, u talabaning tizimdagi "raqamli izi" (digital footprint) orqali nazorat qilinadi (qancha vaqt o'qidi, qachon kirdi, testni necha marta ishladi).

Masofaviy ta'limda talaba va o'qituvchi o'rtasidagi jismoniy masofa motivatsiyaning pasayishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli, boshqaruv tizimida **Tyutor (Tutor)** – akademik maslahatchi lavozimi muhim o'rin tutadi. Tyutorning vazifalari:

- Talabani platformada ishlashga o'rgatish;
- Texnik va tashkiliy muammolarni hal qilish;
- O'zlashtirishi past talabalar bilan individual ishlash. Samarali tashkil etilgan tyutorlik xizmati talabalarning kursni tashlab ketish (dropout) ko'rsatkichini 20-30% ga kamaytirishi xalqaro tajribada isbotlangan.

Masofaviy ta'limni boshqarishdagi eng og'riqli nuqta – bu baholashning obyektivligidir. Tizimni shunday tashkil etish kerakki, talaba imtihon topshirayotganda ko'chirmakashlikka yo'l qo'ymasligi lozim. Buning uchun **Proktoring (Proctoring)** tizimlari joriy etiladi. Boshqaruv nuqtai nazaridan proktoring ikki xil bo'ladi:

1. **Avtomatik (AI asosida):** Sun'iy intellekt talabaning nigohini, xonadagi shovqinni va brauzerdagi harakatlarini kuzatadi.
2. **Jonli (Live):** Imtihon jarayonini masofadan turib kuzatuvchi operatorlar nazorat qiladi.

XULOSA

Masofaviy ta'limni tashkil etish va boshqarish – bu faqat texnologiya masalasi emas, balki strategik menejment masalasidir.

1. **Platforma tanlovi:** Moodle yoki Hemis kabi tizimlar shunchaki "omborxona" bo'lib qolmasligi, balki interfaol muloqot maydoniga aylanishi kerak.
2. **Gibrid boshqaruv:** An'anaviy dekanat funksiyalarini raqamli dekanatga o'tkazish qog'ozbozlikni kamaytiradi va shaffoflikni ta'minlaydi.
3. **Kadrlar salohiyati:** O'qituvchilarni nafaqat fanni bilishi, balki "LMS menejeri" sifatida ham tayyorlash lozim.

Kelajakda masofaviy ta'lim menejmenti **Big Data (Katta ma'lumotlar)** tahliliga asoslanadi. Bu esa har bir talabaning individual ta'lim traektoriyasini yaratish va uning ehtimoliy muammolarini oldindan prognoz qilish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasini tasdiqlash to'g'risida. PF-6079. 2020.
2. Abduqodirov A.A., Pardaev A.H. Masofali o'qitish nazariyasi va amaliyoti. – T.: Fan, 2009.
3. Moore, M. G., & Kearsley, G. Distance Education: A Systems View of Online Learning. Wadsworth Publishing, 2011. (Masofaviy ta'lim menejmenti klassikasi).
4. Simonson, M., Smaldino, S., & Zvacek, S. Teaching and Learning at a Distance: Foundations of Distance Education. 2014.
5. B.S. Abdumominov, R.Sh. Mamatmurotov, & M.X. Karimova (2024). TA'LIMDA KENGAYTIRILGAN BORLIQ(AR) TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH. Inter education & global study, (4 (1)), 30-36.
6. Abdum minov , BS li, & Nuraliyeva , FA qizi. (2023).DASTURLASH TILLARI VA ULARNI RGANISHNING ZIGA XOS JIHATLARI. OLIM , 1 (28), 309 314
7. Abdum Minov, B. S. O. G. L., Musurmonov, Y. X. O., & Qambarov,B. P. O. (2023). TA LIMDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH

DAVR TALABI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3(3), 1017-1019.

8. Abdumo'minov, B. va Iroda, S. (2024). MEDIASAVODXONLIK VA AXBOROT MADANIYATIDA KOMPYUTER GRAFIKASI. ILM FAN XABARNOMASI, 1 (2), 540-542.

9. Sunnatillo o'g', B. A. M. (2024). TA'LIMDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR. PEDAGOGIK ISLOXOTLAR VA ULARNING YECHIMLARI, 1 (1), 145-145.

10. Sunnatillo o'g', BAM (2024). PYTHONDA KICHIK DASTUR TAYYORLASH. ILM-FAN YANGILIKLARI KONFERENSIYASI, 2 (2), 164-

11. Abdumo'minov, B., Maxliyo, B. (2024). INTERNET IMKONIYATLARI VA XAVFLAR: YOSHLAR VA VIRTUAL DUNYO. ILM FAN XABARNOMASI, 1 (2), 536-539.